

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft
att förändra
Pg.90 1909-2

Rapport
Modellskolan på Malmö Latin
– lärande utvärdering år 2

Karen Ask

Innehåll

Innehåll	2
1 Inledning	4
1.1 Utvärderingen år 2	5
1.2 Processstöd för bygge av utvärderingskapacitet för LHU	6
1.3 Empiriska undersökningar	6
2 Några teoretiska utgångspunkter	8
3 Hållbart förändringsarbete?	9
3.1 Utveckling av ett arbetssätt för LHU	10
3.1.1 Utvecklingsinriktad lärande – kollegialt lärande och delakultur	11
3.1.2 Aktivt ägarskap	14
3.1.3 Samverkan	18
3.2 Forskningscirkclar	20
3.3 Hur arbetar lärarna med LHU och hur påverkar det eleverna?	22
3.3.1 Förändringsteori för lärarnas arbetssätt	23
3.3.2 Ett förändrat arbetssätt?	24
3.3.3 Hur har eleverna påverkats?	25
4 Frågor framåt	28
5 Referenser	31

Text: Karen Ask, ASKing

Projektledning: Sophie Nordström, Naturskyddsföreningen

Layout: Fia Form, Sofia Liljander

Tryck: Åtta.45

Omslagsbild: Bastian Anvelid Uller, elev på Malmö latin. Fotograf: Thron Ullberg

ISBN: 978-91-558-0169-4

Stockholm 2015

Rapporten är framtagen med stöd från Malmö högskola och Malmö stad.

Projektledarens kommentar

Malmö, augusti 2015

Modellskolan har just avslutat sitt andra projektår, och går nu in i det sista. Under sommarlovet samlades FN för toppmöte i Addis Abeba. Generalsekreterare Ban Ki-moon konstaterade att vi just nu är "den första generationen som kan utrota extrem fattigdom och den sista generationen som kan rädda planeten".

Under de kommande 15 åren ska medlemsstaterna verka för att nå 17 nya hållbara utvecklingsmål (Sustainable Development Goals). Skolans roll beskrivs under Hållbarhetsmål 4: Utbildningen ska främja värderingar, kunskaper och färdigheter som bidrar till att skapa en hållbar utveckling.

Men hur ska skolan rusta unga att klara av de globala utmaningarna? Hur ska skolan utbilda för en ekologisk, social och ekonomisk hållbar utveckling?

Skolan har redan idag i uppdrag att utbilda för hållbar utveckling. Dessvärre saknas både kompetens och resurser för att uppdraget ska bli genomfört i praktiken. Naturskyddsföreningens kommunenkät *Hållbar utveckling i skolan -var god dröj...* visar att svensk skola saknar förutsättningar att nå läroplanens mål om hållbar utveckling. Var fjärde kommun uppger att de inte ger tillräckligt stöd till skolorna. En majoritet av skolcheferna

uppger att de saknar erfarenhet, och kunskap om skolans behov av LHU och fastnar i hur-frågan.

Modellskolan är en gedigen kartläggning av hinder, utmaningar och lösningar för implementering av perspektivet Lärande för Hållbar Utveckling (LHU). Projektet har undersökt hur skolan kan organiseras och ledas för att möjliggöra LHU. Olika pedagogiska metoder har prövats och forskningscirkel bedrivs.

I lärarnas egna utvärderingar indikeras att LHU utvecklar elevers kritiska tänkande och samarbetsförmåga samt att LHU gynnar elevers språk- och kommunikationsutveckling.

Att LHU ger elever stärkt handlingskompetens för ett aktivt deltagande i en hållbar samhällsutveckling är sedan länge klarlagt i flera tidigare forskningsrapporter.

Sverige behöver en skola som utbildar våra unga till medvetna medborgare med kunskap och kraft om vad som måste göras för att ställa om till en hållbar utveckling. Naturskyddsföreningen vill och kan sprida den unika kompetens och de framgångsfaktorer som vuxit fram under projektet Modellskolan.

Sophie Nordström
Projektledare Modellskolan
Naturskyddsföreningen

1 Inledning

Denna rapport sammanfattar resultat och reflektioner från utvärderingen av projektet Modellskolan på Malmö latinskola under projektets andra år, läsåret 2014–15. Utvärderingen har genomförts på uppdrag av och med finansiering från projektets parter Naturskyddsföreningen, Malmö stad/Arbetsmarknads-, gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen och Malmö högskola.

Rapporten dokumenterar hur Modellskolan år 2 har fungerat som förändringsprojekt/-process. Utvärderingen har med sin resursram¹ inte kunnat undersöka alla delar av projektet utan empiriska nedslag har gjorts. Den tillgängliga empirin har dock gett ett rikt material. Jag lyfter i rapporten fram de förutsättningar, processer och problem som jag anser vara viktigast utifrån utvärderingens frågeställningar och som input i det vidare arbetet med att utveckla och implementera LHU på Malmö latinskola.

Rapporten vänder sig i första hand till projektets parter Naturskyddsföreningen, Malmö stad/ Arbetsmarknads-, gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen och Malmö högskola, i andra hand till projektets samarbetsparter och andra intressenter.

Jag som ansvarat för utvärderingen arbetar som konsult med inriktning mot utvärdering, lärande och hållbar utveckling². Min egen utgångspunkt för att ta mig an

uppdraget har varit mitt engagemang för att bidra till en kunskapsbaserad långsiktig hållbar utveckling i organisationer och i samhället i stort – utifrån ett gemensamt lärande som både bygger på praktisk erfarenhet och forskning. Förutsättningarna för ett sådant arbetssätt genom så kallad lärande utvärdering, ibland också kallad följeforskning hade Modellskoleprojektet på Malmö latinskola.

I utvärderingen har dessutom Camilla Kølsen bistått med vägledning utifrån sin långa erfarenhet inom utvärdering av innovation och uppbyggnad av utvärderingskapacitet inom skolområdet. Mari Malmberg har medverkat som dokumentationsstöd vid workshops och möten och har dessutom bidragit med värdefull feedback på utvärderingen.

Det har varit intressant och lärorikt att följa Modellskolan under projektets andra år och ta del av utvecklingsaktiviteter, lärandetillfällen samt ledares, lärares och elevers tankar och reflektioner. Jag tackar alla för deras medverkan och engagemang i utvärderingen.

Karen Ask, lärande utvärderare/följeforskare

¹ Utvärderingen har för år 1 och 2 finansierats med 150 000 kr där varje part har bidragit med en tredjedel.

² Karen har en bakgrund som projektledare med inriktning mot utvärdering vid Malmö högskola och arbetar idag som konsult med inriktning mot utvärdering och innovation i offentlig sektor i samverkan med andra sektorer (se www.ask-ing.se). För mer information om Camilla Kølsen, se <http://www.alexandra.dk/dk/medarbejdere/sider/camilla-koelsen.aspx> och Mari Malmberg, se <http://vedakonsult.se/>.

1.1 Utvärderingen år 2

Utvärderingen av Modellskolan genomförs med en lärande utvärderingsansats – så kallad lärande utvärdering eller följeforskning (on-going evaluation). Lärande utvärdering genom följeforskning innebär att utvärderaren följer ett projekt och kontinuerligt återkopplar resultat, observationer och reflektioner till projektets aktörer på ett sätt som bidrar till ett gemensamt lärande kring projektet.

Utvärderingens syfte är överordnad:

- Att följa och utvärdera Modellskolan som förändringsprocess, dvs. hur arbetet med att implementera/ integrera LHU på Malmö latinskola fungerar.
- Att fungera som ett kritiskt stöd för projektets parter och projektledaren kring projektets utveckling.
- Att fungera som ett processtöd för Malmö latinskola i arbetet med att bygga utvärderingskapacitet för LHU, dvs. att utveckla systematiserade arbetsprocesser och kriterier för utvärdering av LHU.

För mer information om utvärderingen och dess utgångspunkter, se utvärderingsrapporten år 1.⁴

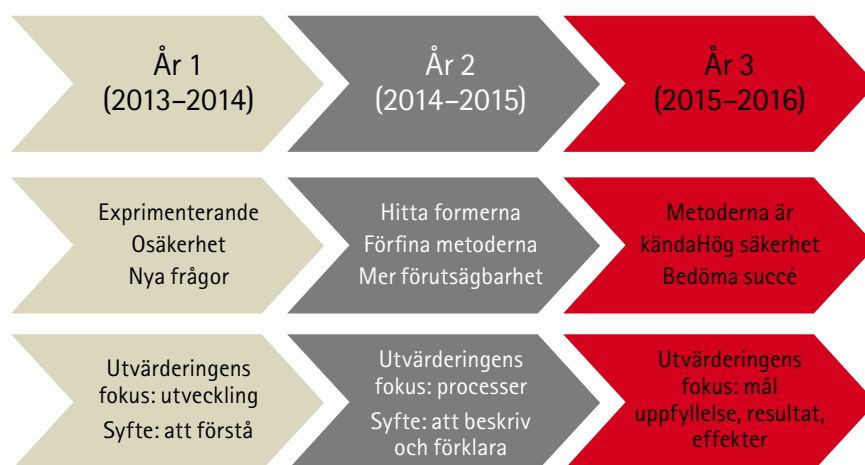
Figuren nedan (inspirerad av Preskills & Beers i Carstensen, 2012) illustrerar utvärderingens fokus över tid. Figuren

visar användningen av utvärderingsformer i utvecklingsprocesser där utvärderingen med tiden byter fokus för att anpassa sig till utvecklingsprocessen och mogenhetsgraden för Modellskolan.

Medan utvärderingen år 1 hade som syfte att förstå utvecklingsarbetet inriktar sig utvärderingen år 2 i högre grad på att beskriva och förklara utvecklingsarbetets processer – tyngden ligger på hur och varför något fungerar eller inte fungerar. Eftersom olika processer har kommit olika långt och det fortfarande finns inslag av experimenterande i Modellskolans utvecklingsarbete kommer utvärderingen dock ha kvar en viss fokus på utveckling.

Utvärderingen år 2 har särskilt inriktats på organisationen kring skolutveckling för LHU. Centrala utvärderingsfrågor har varit: *Vilken organisation behövs för att stödja arbetet med LHU? Under vilka organisatoriska förutsättningar fungerar LHU? Hur påverkas organisationen av att arbeta mot ett tydligt uppdrag kring LHU?*

Skolan har själv ansvarat för utvärderingen av det pedagogiska arbetet med fokus på utvärderingsfrågor såsom: *Finns det ett mönster i pedagogiken och hur ser det ut? Hur påverkas lärare och elever av LHU – hur ser de på uppdraget kring LHU och problematiken kring HU (hållbar utveckling)?³*

³ Som underlag för formulering av dessa övergripande utvärderingsfrågor används workshopen om skolans utvärderingskapacitet (augusti 2014) där ett antal frågor för utvärderingen år 2 formulerades och prioriterades.

⁴ www.naturskyddsforeningen.se/modellskolan

1.2 PROCESSSTÖD FÖR BYGGE AV UTVÄRDERINGSKAPACITET FÖR LHU

För att koppla ”organisationsutvärderingen” med den ”pedagogiska utvärderingen” på ett sätt så att de stödjer varandra har jag som extern utvärderare även haft rollen som processtödare för bygge av utvärderingskapacitet på skolan, dvs. för att bygga ett systematiskt arbetssätt för utvärdering så att varje enskild utvärdering används och blir en del av ett kollektivt lärande i organisationen. Processtödet har bland annat inneburit ett samarbete med skolans koordinator och digitala didaktiker kring utveckling av skolans kollegiala lärande. Jag har också bidragit till en arbetsgrupp på Pedagogisk Inspiration⁴ med uppdraget att komma fram till ett sätt att mäta läroplansmål med fokus på sociala förmågor, med Modellskolan på Malmö latinskola som pilot. Resultatet är att en forskningscirkel om kriterier för utvärdering av läroplansmål med fokus på sociala förmågor planeras för start under hösten 2015. I slutet av året har jag också gett input till den Googlesite-mall för planering, genomförande och utvärdering av projekt som kommer att användas av alla lärare på skolan fr o m hösten 2015. I samarbete med ledningsgruppen börjar en tydligare process för utvärdering av LHU i arbetslagen att ta form. Arbetslagen har arbetat med utvärdering av deras undervisning kring LHU på studiedagen i juni 2015 och de har tagit fram utvecklingsmål för LHU för nästa läsår. Dessa insatser kommer att bidra till att det under år 3 kommer att finnas en tydligare process och ett bra underlag för den pedagogiska utvärderingen av LHU.

1.3 EMPIRISKA UNDERSÖKNINGAR

Empirin som används som underlag för utvärderingen består i:

- Regelbundna ”snabb-utvärderingar” vid ledningsgruppsmöten, en gång i månaden. Syftet har varit att göra utvärderingen till en löpande och integrerad del i ledningens utvecklingsarbete. Utvärderingsmötena har fokuserat på frågor kring hur skolan arbetar med att organisera för LHU och hur skolan kan utveckla sitt eget utvärderingsarbete. Vid ett utvärderingsmöte med ledningsgruppen genomfördes en halvtidsutvärdering av forskningscirkelarna tillsammans med forskningscirkelledarna, Malmö högskolas projektledare och Naturskyddsföreningens projektledare.
- Det är svårt att utvärdera de organisatoriska förutsättningarna för att implementera och arbeta med LHU utan att ha någon insikt i hur lärarna arbetar med det i praktiken. Därför genomfördes en workshop med en grupp av lärare⁶ där en förändringsteori över insatser, resultat och förutsättningar skapades utifrån lärarnas berättelser om sin undervisningspraktik. Workshopen bidrog dessutom till ett kollegialt lärande kring lärarnas undervisningspraktik för LHU. Därutöver har jag ofta observerat lärares interaktion och gjort kortare spontanintervjuer med lärare när jag i olika sammanhang varit på plats i skolans personalrum vilket också utgör ett stöd för analysen av empirin.
- För att få fram ett elevperspektiv i den externa utvärderingen av Modellskolan som inte ”bara” förlitar sig på lärarnas pedagogiska utvärderingar har en mindre elevutvärdering genomförts i form av en gruppintervju med några elever ur de klasser som ingick i utvärderingen år 1.⁷ Tanken är att följa dessa elever/klasser i utvärderingen av Modellskolans tre år. Syftet var att få en bild av elevernas utveckling när det gäller deras attityder till LHU/HU och hur de uppfattar skolans arbete med detta.

⁴ Förvaltningövergripande funktion som arbetar med pedagogisk utveckling

⁶ Nio lärare kallades till workshopen varav 5 lärare deltog, förutom skolans digitala didaktiker som dokumenterade workshopen

⁷ Åtta elever anmälde sig till gruppintervjun varav 4 elever deltog. 1 elev intervjuades enskild vid annat tillfälle.

⁸ enligt ny organisation per 1 januari 2015

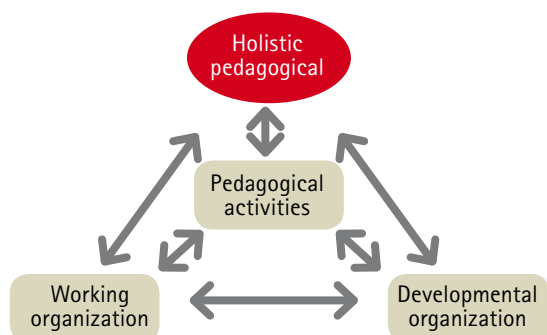
- Under läsåret var jag projektledare för ett VINNOVA-finansierat planeringsprojekt om utveckling av en testmiljö på Malmö latinskola för digitala stödstrukturer för skolutveckling inom LHU. Projektet har gett en god insyn i skolans utvecklingsarbete när det gäller pedagogisk utveckling, kollegialt lärande och kunskapsdelning med fokus på både analoga och digitala arbetsätt. Som del i projektet genomförde jag en kvalitativ undersökning av lärarnas upplevelser av skolans digitala stöd och deras arbetsätt för pedagogisk utveckling, härunder deras strategier för kunskapsinhämtning och kunskapsdelning. Projektet har givit ett rikt empiriskt material som också används som underlag i denna utvärdering.
- Deltagande i Naturskyddsföreningens Höstkonferens den 7 november 2014 utgör också ett underlag för utvärderingen. Mina reflektioner av konferensen används för att belysa Modellskolan utifrån de kunskaper som lyftes fram på konferensen i form av forskning, erfarenheter, idéer och politiska visioner.
- En viktig del i utvärderingen är de analysseminarier som jag genomför vid slutet av varje läsår där syftet är att nyckelpersoner från projektet genomför en gemensam analys av utvärderingens resultat. Syftet är att få fram olika perspektiv på projektet, att öka utvärderingens validitet samt att bidra till ett lärande kring projektet och dess strategiska utveckling. Vid analysseminariet för år 2 deltog den ”utvärderingsgrupp” som formerades under år 1, bestående av representanter från Naturskyddsföreningen, Malmö latinskola: ledning, lärare och andra nyckelpersoner (digital didaktiker, koordinator), Malmö högskola samt Arbetsmarknads-, Gymnasie- och Vuxenutbildningsförvaltningen (ny områdeschef⁸) samt Miljöförvaltningen.

Naturskyddsföreningen arrangerade en nationell LHU-konferens i november 2014.

2 Några teoretiska utgångspunkter

Som teoretiskt stöd för analysen använder jag Hans-Åke Scherps VISKA-modell (Scherp, Mogren 2014) för en holistisk skolorganisation för LHU som har varit en viktig utgångspunkt för utvecklingen av Modellskolans på Malmö latinskola (se figur nedan):

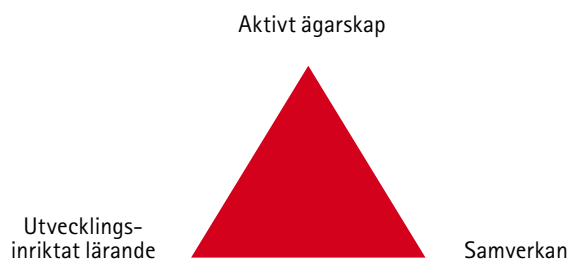

Dessutom används Anna Mogrens (2013, 2014) forskning om kvalitetskriterier för en skolorganisation för LHU som presenterades vid en föreläsning på Malmö Latinskola den 11 juni. På detta sätt kommer de teoretiska kriterier som Modellskolans valt att arbeta utifrån även att användas som kriterier för utvärderingen.

Som struktur för analysen kommer dessutom Svensson och Brulins (2011) tre mekanismer för hållbart utvecklingsarbete att användas: Aktivt ägarskap, utvecklingsinriktat lärande och samverkan (se figur nedan).

Aktivt ägarskap innebär att det finns starka aktörer som kan skapa förutsättningar för att ett projekt drivs framåt, som kan ta ansvar för att resultaten tas om hand och som verkar för att effekterna blir långsiktiga. Utvecklingsinriktat lärande innebär ett lärande som bryter och ändrar inarbetade rutiner genom en rörelse mot att söka ny kunskap, reflektera och ifrågasätta. Den tredje mekanismen handlar om samverkan mellan viktiga aktörer och organisationer med olika kunskaper och kompetenser. Samverkan innebär en gemensam kunskapsbildning varvat med handling som under goda förutsättningar kan leda till innovation.

Modellskolans på Malmö latinskola handlar egentligen om att få igång en innovationsprocess i organisationen – det som Scherp benämner som utvecklingsorganisation och som Svensson och Brulin kallar för utvecklingsinriktat lärande. Som vi ska se benämner latinskolans ofta utvecklingsprocesserna i termer av innovativa designprocesser där entreprenöriella arbetssätt och kompetenser ska utvecklas hos personal och elever. Det är därför intressant att även sätta in analysen i en ram som utgörs av teorier om innovation i offentlig sektor där Christian Bason (2007, 2009) har varit den primära inspirationskällan.

3 Hållbart förändringsarbete?

Vad fungerar för vem och under vilka omständigheter?

Detta är en ofta använd utvärderingsfråga inom program- och projektutvärdering som sätter fokus på att ”saker inte bara händer” utan att förändringar genomförs av människor som arbetar i en specifik kontext under särskilda omständigheter (Pawson & Tilley, 2011). För att skapa förståelse för ”vad som händer” och ”vad som är tänkt att hända” arbetade en ”utvärderingsgrupp” med representanter från projektledning, skolläring, digitala didaktiker, lärare och Malmö högskola fram en förändringsteori för Modellskolan i början av år 1, läsåret 2013-14 (se utvärderingsrapport år 1). Förändringsteorin har utgjort en analytisk ram för utvär-

deringen även under år 2 för att kunna undersöka och diskutera hur processer och insatser leder till förväntade effekter. Särskilt intressant att lyfta fram är de antaganden om underliggande mekanismer som förväntas åstadkomma den önskade förändringen. I analysen åskådliggörs de centrala områden av förändringsteorin med de formulerade effekter, processer och insatser. De underliggande mekanismerna för varje område presenteras och analyseras med utgångspunkt i den tillgängliga empirin med syfte att klargöra om mekanismerna fungerar och leder till att de förväntade effekterna nås.

3.1 UTVECKLING AV ETT ARBETSSÄTT FÖR LHU

Förändringsarbetet på skolan kring den del av projektet som handlar om implementering/integrering av LHU. sker och förväntas ske enligt följande förändringsteori:

Vad gör vi nu? (år 2)	Effekter (efter 3 år –vid projektets slut)	Effekter (efter fem år)
Skolan är i upptäcker- och utvecklafasen - definitionen av ett arbetssätt för LHU hålls öppen.	LHU är implementerat i alla arbetslag och hållbar utveckling genomsyrar hela skolan.	Skolan lever, lär och agerar LHU – hög medvetenhet, naturlig del av arbetet.
Skolans interna processtöd (koordinator och digital didaktiker) stödjer utveckling av intern delakultur (digitalt och analogt) och kollegialt lärande.	Lärare har ett eller flera arbetssätt och förståelse för lärande för hållbar utveckling. Skolan är en lärande organisation	Hållbar skola: hållbar organisation inkl hållbar arbetssituation för lärare och elever. En modell för LHU har upprättats och sprids.
Ledningen "puffar på" i arbetslagen.	Spridningsunderlaget är klart. Det innebär att andra skolor ska kunna se hur Modellskolan har arbetat, t ex med ämnesinkluderande arbete, med kunskap om både hur man ska göra och hur man inte ska göra.	Skolverket och Skolinspektionen driver och följer upp LHU.

Mekanismer:

En analog och digital struktur för möten, idé- och erfarenhetsutbyte främjar det kollegiala lärandet som bidrar till kunskap om vad som fungerar och inte fungerar. Detta fungerar som underlag för spridning och för att ett arbetssätt för LHU kan utvecklas. Arbetssättet ska vara "nere i myllan". Det ska vara "på riktigt": integreras i allt som görs på skolan och genomsyra allt som sker "i klassrummet".

Det kollegiala lärandet kan tänkas underlättas om skolan utvecklar en delakultur där man delar med sig inte bara av det som fungerar bra utan också av det som fungerar mindre bra.

Kollegialt lärande beskrivs i ett internt dokument på skolan som: "När lärare tillsammans med kolleger analyserar och utvärderar sin undervisning leder det till ett bättre resultat hos eleverna. Det är en av de viktigaste framgångsfaktorerna och det vetenskapliga stödet för effekterna är starkt. Att diskutera och arbeta tillsammans är på många skolor självklart redan i dag. Det som forskningen nu presenterar är vikten av långsiktighet, systematik och fokus i det kollegiala samtalet. (...) Grundtanken är enkel och självklar: Vi lär oss tillsammans och när alla berörda är aktiva. Det gäller för elever, lärare och för skolan som helhet. Ingen lyckas själv, ingen misslyckas ensam. Vi vill lära oss mer om lärande och om undervisning. Det kollegiala lärandet sker till exempel i forskningscirklar, ämneslag och arbetslag."

3.1.1 Utvecklingsinriktad lärande – kollegialt lärande och delakultur

Det finns en enighet hos olika parter om att det sker ett individuellt lärande kring LHU hos ledning, lärare och elever men att lärandeprocessen inte har varit genomgripande och systematisk. Skolan kan bli betydligt bättre på det kollegiala lärandet. Det har utvecklats i andra projekt – t ex Mattelyftet och Språkutvecklingsprojektet. Ett lärande kring språkutveckling verkar ha fått effekt på Modellskolan – ledningen talar ofta i termer av Modellskolan som ett språkutvecklande arbete – att utveckla ett gemensamt språk kring LHU är ett viktigt steg i skolans gemensamma lärandeprocess.

Modellskolan på Malmö latinskola handlar egentligen om att få igång en innovationsprocess i organisationen.

Skolan har under året arbetat med att få igång en delakultur. Ledningen underlättar genom att ständigt kommunicera till lärarna att det är okej att göra fel. Det handlar om att få igång ett innovativt förhållnings- och arbetssätt där lärarna testar, gör fel, utvärderar, gör om, testar igen osv. – och lär av varandra genom att samarbeta och dela det de gör. VINNOVA-projektet⁹ som genomfördes under vintern 2014–15 hade fokus på att utveckla digitala och analoga stödstrukturer för kunskapsdelning och kollegialt lärande. Intervjuundersökningen som genomfördes i projektet visar att lärarnas motivation att dela med sig av pedagogiska erfarenheter och metoder bygger på att de delar med sig av det som är bra. Utifrån resultatet av intervjuundersökningen utarbetade VINNOVA projektgruppen tre olika personas – idealtypiska lärarprofiler – som visar på lärares syn på undervisning, lärarroll, delakultur, användning av digitalt stöd mm. Liv, Tina och Lotta presenteras digitalt på Prezi¹⁰.

De tre personas belyser, tillsammans med resultatet av en fokusgrupp med lärare i VINNOVA-projektet, några viktiga svårigheter med att skapa en delakultur. Det handlar om dels lärarnas brist på motivation och vana att dela, dels bristen på analoga såväl som digitala mötesplatser och formella strukturer för kollegialt lärande. Mycket av det kollegiala lärandet på skolan sker informellt – till exempel i personalrummet. Det är inget nytt att det mest kreativa lärandet ofta sker under informella former – ofta över en kopp kaffe. Problemet är att de informella mötesformerna inte är demokratiska – de sker ofta i grupper av människor som redan känner varandra eller som redan arbetar tillsammans. Samtidigt har en central frågeställning för arbetet med att utveckla digitalt och analogt stöd för delakultur varit: Vad är en demokratisk lärmiljö och hur kan skolan bli en demokratisk lärmiljö? Förutsättningar för att få igång en delakultur och ett kollegialt lärande är, enligt fokusgruppen:

⁹ För mer information om VINNOVA-projektet, se <https://sites.google.com/a/malmolatin.se/vinnova/>

¹⁰ Personaerna finns som prezi-presentationer, se: <https://goo.gl/fcRgI8>, <https://goo.gl/JPrHbA> och <https://goo.gl/2RRV5F>

- Att lärarna ges utrymme att lära känna varandra som kollegor – som profession. Det förutsätter att skolledningen skapar tidsmässigt utrymme och mötestillfällen där lärarna kan lära känna varandra – gärna utanför skolan för att skapa det miljöombyte som upplevs vara viktigt för att komma på avstånd av det vardagliga. Bason (2007) skriver att utvecklingen av en innovationskultur med entreprenöriella medarbetare förutsätter att det skapas trygga och tillitsfulla relationer för att få i gång ett samarbete där medarbetarna vågar testa och gå utanför sin komfortzon.
- Relationerna mellan ledningen och medarbetarna behöver också utvecklas. Rektorerna strävar efter en ledningsstil som bygger på tillitsfulla relationer. Trots detta efterfrågar lärarna bättre kontakter mellan skolledning och personal, bättre kommunikation från skolledning, bättre insyn i skolledningens arbete och bättre tillgänglighet.
- Lärarna upplever sig fortfarande (som i utvärderingen av år 1) behöva mer struktur i arbetet. De upplever att det finns en stark vilja till förändring hos både ledning och personal men att viljan behöver matchas av ett starkare stöd. Skolledningens förändringsarbete under de första 1,5 åren beskrivs som ”ad hoc”. Det kan accepteras under en uppstartsfas men nu vill lärarna ha mer struktur. Ett sätt kan vara genom att skapa tydlighet i arbetet framåt genom mer fokus på mål som vägledning för det pedagogiska arbetet: Vart är vi på väg?
- Ett kollegialt lärande i ett bredare forum än arbetslaget. Ett mer systematiskt kollegialt samtal har under året kommit igång i arbetslagen och det uppskattas. Den negativa effekten av arbetslagsindelningen är dock att de blir egna slutna enheter. Det blir också problematiskt att vissa lärare inte har några arbetslag. Inte alla arbetslag fungerar lika bra. Lärarna efterfrågar samlande miljöer för hela skolan. Detta har kommit igång under våren via aktiviteter som Teachmeets där lärarna delar med sig av framgångsrika pedagogiska erfarenheter.

Modellskolan som innovativ process

Utvecklingsinriktat lärande är ett innovativt lärande. Modellskolans organisering kan ses som en innovationsprocess med syftet att skapa en innovativ skolkultur genom att lärarna får budskapet att de har friheten att testa, göra fel och göra om när de arbetar med LHU. Bara de (i de flesta fallen) gör det tillsammans, arbetar ämnesövergripande och samarbetar med externa aktörer. Ledningen har tilliten att uppdrag och processer genomförs trots att de inte alltid har vetskapen om att det faktiskt sker. I det innovativa arbetsättet ligger också en öppenhet inför vad lösningen är/kan vara. Ingen kan ännu säga vad ett arbetssätt för LHU på Malmö latinskola är och frågar vi lärarna får vi olika svar. Att hålla definitionen av LHU öppen är ett medvetet val från ledningens sida. Det är upp till lärarna att testa olika sätt och därefter kan skolan genom utvärdering, delning och kollegialt lärande komma fram till en form av modell – med en eller flera lösningar.

Enligt innovationslitteraturen (se t ex Bason m.fl., 2009) bör lösningen/ lösningarna alltid vara öppna i innovationsprocesser. Däremot bör målet vara tydligt – det samma gäller uppföljning: Vad är målet och hur mäter vi det? Dessutom brukar innovation genomföras som en mycket strukturerad process. Här är vi tillbaka vid frågan om struktur. Innovationsarbetet kring LHU på Malmö latinskola bör alltså kunna förbättras genom ett tydligare målfokus och en tydligare kommunikation av målen, genom bättre uppföljning av lärarnas arbete med LHU och genom en mer strukturerad process för innovation i organisationen, alltså den organisatoriska förändringsprocessen. Finns det t ex en genomförandeplan för implementeringen/ integreringen? ”Förändringsteorin” som skolan arbetar efter upplever jag som extern utvärderare vara ganska implicit, något som i och för sig inte är ovanligt i förändringsprojekt.

Det finns flera tecken på att skolan håller på att gå i riktning mot tydligare uppföljning och strukturering. Principen om inre styrning genom frivillighet och lärarnas inre motivation har på viktiga områden bytts ut mot obligatorium. Det gäller t ex att alla lärare nu ska dela minst ett undervisningsprojekt inklusive planering, genomförande och utvärdering på Google sites. Beslutet gäller alla projekt och inte enbart LHU-projekt. Ett annat obligatorium är att det från skolans uppstart har varit en tydligt kommunicerad förväntan att lärarna ska arbeta ämnesintegrerade. Däremot uttrycker lärarna att kommunikationen av förväntan på att arbeta med LHU är mindre tydlig – det är mer något som ”ligger i luften” – även om alla lärare uppges vara medvetna om att skolan arbetar med LHU.

Hållbart arbetsliv

Scherp (2013) skiljer på arbetsorganisation (struktur, ordning och reda) och utvecklingsorganisation (utveckla den pedagogiska verksamheten, lära tillsammans). Ellström (2009) skiljer på liknande vis mellan anpassningsinriktad och utvecklingsinriktad lärande. Både anpassningsinriktad och utvecklingsinriktad lärande behövs och de kompletterar varandra. Det mesta arbete baserar sig på både rutiniserat och icke-rutiniserat arbete. Rutiner avlastar individen att kunna arbeta med utveckling. Ett hållbart arbetsliv förutsätter alltså en balans mellan anpassnings- och utvecklingsinriktat lärande. I fokusgruppen med lärare under utvärderingens första år tog lärarna upp hållbart arbetsliv som en viktig effekt av modellskolan – att skolan måste hitta ett arbetssätt som är hållbart för både lärare och elever. Ledningen har inte tidigare sett hållbart arbetsliv som en del i LHU – men frågan är om inte en skolutveckling för LHU också ska vara hållbar när det gäller arbetsliv och arbetsmiljö? Lärare ger efter två år med både ny latinskola och Modellskola fortfarande uttryck för att skolans organisation inte är hållbar för lärarna – stressade och utbrända lärare anges vara en konsekvens av högt arbets- och utvecklingstempo där organisationen inte alltid upplevs stödja ett arbetssätt där lärarna kan förverkliga de idéer skolan bygger på i praktiken. Hållbart arbetsliv har dock kommit högre upp på dagordningen under våren där skolans rektor i ett veckobrev skriver att tjänstefördelningen för hösten ska vara ”så pedagogisk som möjligt med hållbara arbetslag där man naturligt och enkelt kan samarbeta (...). Vi vill också skapa hållbara tjänster, vi är inte ute efter att någon skall köra slut på sig.”

3.1.2 Aktivt ägarskap

Aktivt ägarskap innebär att det finns starka aktörer som kan skapa förutsättningar för att ett projekt drivs framåt. Förutsättningar för att projekt leder till långsiktig och hållbar utveckling är att det förutom ett aktivt ägarskap, finns en professionell styrning (politiker och förvaltning), en kompetent ledning (ledningen på Malmö latinskola), krävande finansörer (Naturskyddsföreningen), engagerade deltagare/medarbetare (lärare) och brukare (elever) med inflytande (Brulin och Svensson, 2011).

I utvärderingen av Modellskolan år 1 (Ask, 2014) framgår det att ägarskapet i Modellskolan förväntas ligga hos lärarna. Lärarna ses som de primära förändringsagenterna – utan lärarna, inget LHU. Ledningen formulerar sin roll som att ge lärarna stöd, ramar och resurser för att kunna genomföra utvecklingsarbetet med LHU och samtidigt skapa en organisation som stöttar och underlättar arbetet ”i klassrummen” till gagn för eleverna. Lärarnas ägarskap är tänkt att fungera som en form av mentalt ägarskap som utvecklas när människor har varit delaktiga i förändringen, är förtrogna med den, får ett socialt erkännande för den och får arbeta vidare med den själv (Søren Breiting, 2012). Lärarna ska motiveras att arbeta på ett nytt sätt där de samarbetar över ämnesgränser och med externa parter, arbetar projektorienterat i innovativa processer osv. Och de förväntas driva utvecklingen själva.

Som nämnts tycker lärarna inte att de får tillräckligt stöd från ledningen och i organisationen att arbeta på det nya sättet. Lärarna är förtrogna med att de förväntas och har friheten att genomföra undervisningsprojekt kring LHU – men de efterfrågar som under år 1 fortfarande mer styrning. Det handlar exempelvis om att ledningen borde följa upp hur det går under och efter projektens gång, visa mer intresse och engagemang, samt ge lärarna erkännande för goda resultat, nerlagd tid och arbetet som ligger bakom att få det att fungera på tvärs över av kurser. Det uttrycks också ett behov av att ledningen drar i och samlar ihop trådarna kring LHU-projekten. Vilka idéer ska gå vidare till projekt? Vilken linje ska man som lärare gå vidare med? Dessa resonemang ligger i linje med den tidigare nämnda efterfrågan på ökad tydlighet kring mål och uppföljning.

Andra lärare menar dock inte att de helt har friheten – och inte heller tiden och möjligheterna – att utveckla och genomföra egna projektideer kring LHU. De upplever sig begränsas av att det hela tiden ”kommer in” andra ”måsten” och projekt på agendan, uppifrån eller utifrån. Det kan handla om både praktiska frågor och andra projekt, t ex FN-skola och Melodifestivalen. Språkutvecklingsprojektet är också ett exempel. Vad är då styrande för dessa projekt och frågor? De upplevs inte alltid stämma överens med de goda idéer som skolan bygger på, t ex om elevens lärande och att arbeta ämnesintegrerade i arbetslag. Delaktighet för lärare och elever är begrepp som inte alltid upplevs leva i vardagen och motivationen sjunker.

Det finns alltså ett behov av mer ägarskap och styrning från ledningen – men på ett sätt så att det stödjer lärarnas ägarskap och inre styrning – dvs. att utvecklingsprocesserna bygger på lärarnas idéer, kunskaper och erfarenheter, att de får möjlighet att vidareutveckla arbetssätt tillsammans i arbetslagen men att ledningen visar vägen framåt, ger feedback och erkännande, följer upp, samlar ihop osv. Det ska nämnas att även ledningen har varit under tidspress under år 2. En ställförträdande rektor togs in vid årsskiftet för att underlätta men en annan rektor blev sjukskriven strax därpå. Ledningen har arbetat i det anpassningsinriktade lärandet – det man kan kalla produktionslogiken, dvs. varit tvungna att fokusera på det som krävs för att få en organisation att fungera i det dagliga.

Det verkar finnas enighet kring att en stor utmaning för utvecklingsarbetet är just bristen på tid – dvs. öronmärkt tid för gemensam planering, uppföljning, utvärdering och reflektion kring ämnesintegrerade undervisningsprojekt – tid för det kollegiala lärandet, i lärarlag, arbetslag, mellan arbetslag och mellan lärare och ledning. Lösningarna har hittills handlat om att få till stånd en effektiv arbetstidsanvändning genom exempelvis en rimlig tidsfördelning i schemalaggningen samt att skapa ”rum för reflektion” i skolans Living Lab, som skolans bibliotekarie/koordinator och digitala didaktiker/kommunikatör arbetar med att bygga upp och där lärarna kan få stöd med att planera och utveckla sina projekt.

Skolans bibliotekarie/koordinator och digitala didaktiker/kommunikatör fungerar som processtöd för lärarnas arbete med att utveckla, samplanera, utvärdera och dela sina projekt – analogt såväl som digitalt. Processtödet innehar alltså en central roll i genomförandet av förändringsprocesser på skolan. Inte bara med inriktning mot implementering av LHU utan också med fokus på skolan som helhet. Processtödet spelar en central roll genom att få till stånd ett utvecklingsarbete som är anpassat till lärarna och därmed fungerar i deras vardag.

En generell reflektion är att det finns många förändringsaktörer på skolan som har stödande roller men det verkar inte finnas tydliga processledare och processägare? Det ger mening när det handlar om lärarnas pedagogiska arbete men inte när det handlar om mer övergripande förändringsprocesser, såsom organisatoriska processer kring utveckling av LHU och delakultur.

Naturskyddsföreningen har haft en styrande roll men denna kommer att försvinna efter Modellskolans slut om ett år. Naturskyddsföreningens projektledare har under år 2 tagit en mer tillbakadragen roll i syfte att låta skolledningen och lärarna arbeta in pedagogiska arbetsätt och

interna processer för utvecklingsarbetet. Styrningen från Naturskyddsföreningens projektledare har inneburit att hålla ett mål- och lösningsorienterat fokus i utvecklingsprocessen och att hjälpa till att göra prioriteringar. För ledningen har det varit viktigt att ha ”någon som gör att det poppar upp så att de inte drunknar i det dagliga arbetet”. För lärarna har Naturskyddsföreningens fokus på Modellskolan inneburit att LHU finns på agendan och att lärarna är medvetna om att de förväntas arbeta med LHU.

Utvärdering är ett effektivt styrningsredskap, speciellt i organisationer där ansvaret decentraliseras som i fallet med Malmö latinskola. Mot slutet av år 2 börjar det visa sig tecken på en möjlig väg för utvärdering och kvalitetssäkring av LHU på Malmö latinskola. En forskningscirkel om utveckling av kriterier för utvärdering av läroplansmål med fokus på sociala förmågor planeras komma igång hösten 2015. Anna Mogren bjuds i juni 2015 till skolan som input i ett vidare arbete kring kvalitetskriterier för skolutveckling för LHU. Under år 2 har LHU dessutom börjat inarbetats i olika formella rutiner och dokument – t ex finns det nu mallar som rektorerna använder för uppföljning med arbetslagsamordnarna och i medarbetarsamtalen.

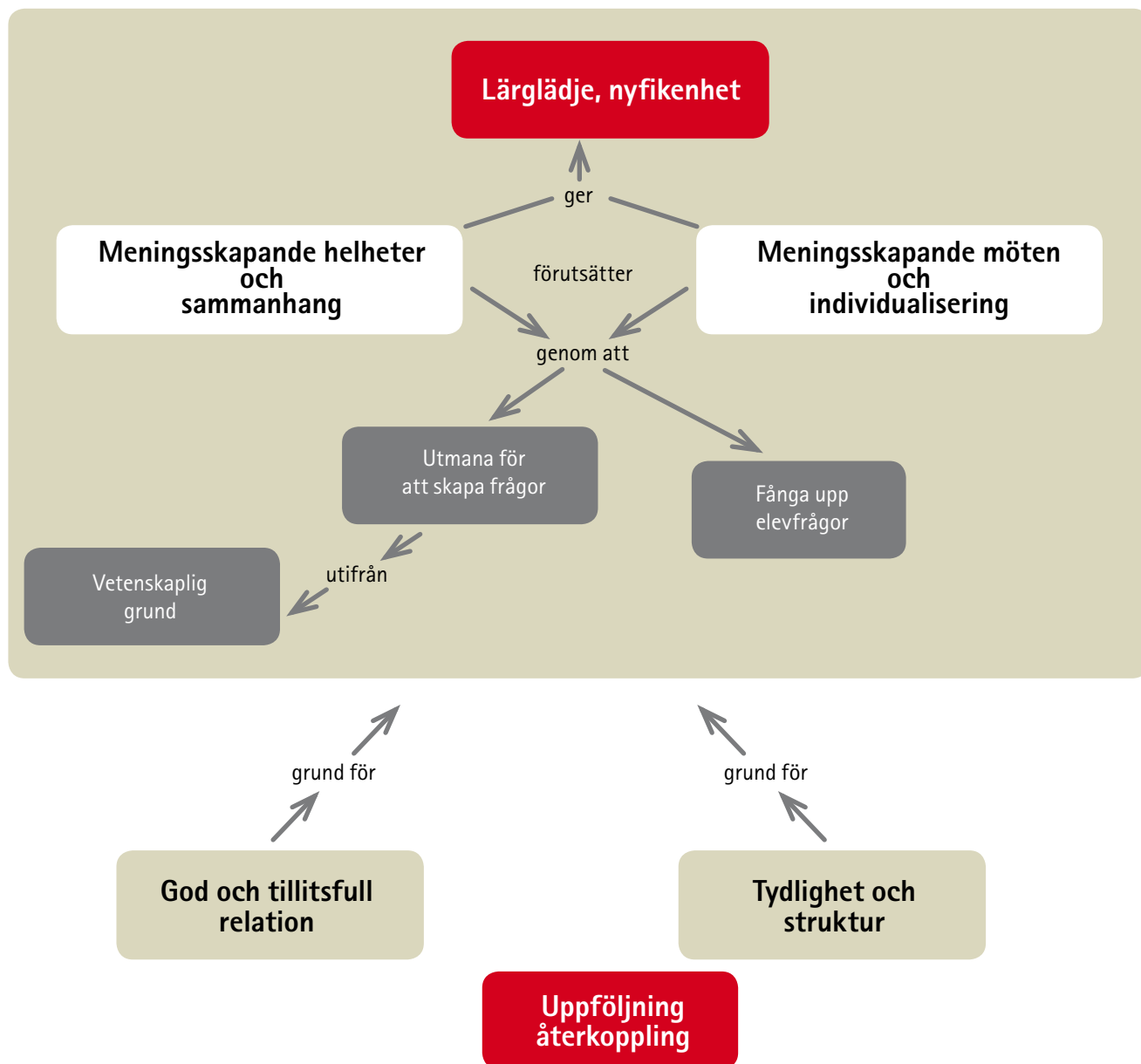
Anna Mogren, Karlstad universitet.

Den pedagogiska helhetsidén

Malmö latinskola har arbetat fram en pedagogisk helhetsidé inför skolans uppstart läsåret 2013-14, med stöd från skolforskaren Hans-Åke Scherp (2013). Helhetsidén har skapats

med utgångspunkt i lärarnas individuella föreställningskartor om deras syn på lärande och pedagogik. Den pedagogiska helhetsidén (se figur nedan) ska genomsyra skolan och används som vägledning i arbetet framåt.

Den pedagogiska helhetsidén anger enligt Scherp vad som behöver karakterisera den pedagogiska verksamheten för att kunna förverkliga det man vill uppnå, dvs. skolans vision. Malmö latinskola har inte formulerat en egentlig vision men ett uppdrag: ”Alla ska lyckas!”.

Om den pedagogiska helhetsidén utgör vägledning framåt, då blir det viktigt att ställa frågan: var finns Modellskolan och LHU i den pedagogiska helhetsidén? Enligt ledningen är den pedagogiska helhetsidén och uppdraget vägledande för LHU, inte tvärtom. Delarna i helhetsidén stämmer väl ihop med LHU: helhet, sammanhang, meningsskapande, att utmana, elevens perspektiv, vetenskaplig koppling, nyfikenhet, medskapande. LHU tydliggörs dessutom i skolans prioriterade områden som är hållbar utveckling, internationalisering, normkritiskt arbete och språkutveckling.

Men räcker detta för vägledning i arbetet framåt när det gäller LHU? Argumentet är att LHU ska genomsyra allt som skolan gör, att det ska vara en integrerad del i skolans arbete. Men hur får vi syn på LHU i helheten? Och hur kan den pedagogiska helhetsidén vara vägledande för att utveckla ett nytt arbetssätt för LHU, när den har arbetats fram utifrån lärares föreställningar om pedagogik innan skolan startade? Scherp skriver på sin hemsida att: ”För att den ska kunna förstås av dem som arbetar på skolan, behöver den relateras till de lärdomar om lärande och undervisning, som man gjort på skolan”. Men helhetsidén bygger på lärdomar som har gjorts på lärarnas tidigare skolor, de tre skolor som slogs samman till Malmö latinskola. Någonstans måste en ny skola börja och lärarnas tidigare erfarenheter är en bra utgångspunkt om de ska känna ägarskap och delaktighet för helhetsidén. Helhetsidén är alltså som jag uppfattar det vägledande utifrån de pedagogiska erfarenheter som fanns vid skolans start och inte utifrån en framtida vision.

Skolledningen har dock mycket idéer och visionära tankar för Malmö latinskola och LHU. Dessa sammanfattas kanske tydligast i rektor Maria Jarlsdotters blogg våren 2015:¹¹

Varför gör vi modellskola?

1. För att det står i läroplanen. De mål som handlar om hållbar utveckling och som skolledningen gång på gång lyfter fram i möten med lärare och externa parter:

Det etiska perspektivet: att "ge en grund för och främja elevernas förmåga till personliga ställningstaganden".

Miljöperspektivet: "undervisningen ska ge eleverna insikter så att de kan dels själva medverka till att hindra skadlig miljöpåverkan, dels skaffa sig ett personligt förhållningssätt till de övergripande och globala miljöfrågorna".

Ett internationellt perspektiv: att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang. Dessutom finns det i läroplanen ett avsnitt om skolans ansvar där det bland annat står att eleverna ska "ha kunskaper om de mänskliga rättigheterna", "förmåga att kritiskt granska och bedöma det han eller hon ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor", samt "kunskaper om internationell samverkan och globala samband och kan observera och analysera människans samspel med sin omvärld utifrån perspektivet hållbar utveckling".

Slutligen finns i avsnittet om skolans mål en formulering om att varje elev ska kunna "leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen".

2. För att det är något av det viktigaste att syssla med och "att skolan passar väldigt bra för det arbetet om man nu är intresserad av att framtiden skall se lite bättre ut än vad nutiden gör."

¹¹ Maria Jarlsdotters blogg: <http://pedagog.malmo.se/skolledare/2015/04/11/kan-vi-kan-alla/>

3. För att "det är ett tillfälle att möta ungdomarnas oro, ge dem kunskaper, ge dem tillfällen att gräva djupt, ta dem från tyckande till vetande, ge dem hopp inför framtiden och förmåga att göra något åt den. Lyckas vi med en del av det så är vi mer än nöjda på vår skola. Vi vet från flera undersökningar att det som oroar ungdomar allra mest är klimathotet, fattigdomen i världen och ekonomin. Samtidigt är det samma frågor som de anser sig sakna redskap för att göra något åt."

Att uppfylla de läroplansmål som handlar om hållbar utveckling, att skolan har en viktig roll i arbetet med en hållbar samhällsinriktning/omställning och att bidra till ungdomars handlingsförmåga – detta sammanfattar på ett tydligt sätt hur arbetet med LHU har kommunicerats från ledningen, i samarbete med Modellskolans projektledare, under Modellskolans gång.

"Skolan passar väldigt bra för LHU-arbetet om man nu är intresserad av att framtiden skall se lite bättre ut än vad nutiden gör."

3.1.3 Samverkan

Samverkan mellan akademi och olika sektorer (offentlig, privat och ideell sektor) är, enligt Svensson och Brulins (2011) mekanismer för hållbar utveckling, centrala för att skapa förutsättningar för innovation. Gemensam kunskapsbildning genom möten mellan kunskaper, kompetenser och perspektiv klickar igång utvecklingsprocesser. Modellskolan är ett samverkansprojekt mellan tre stora aktörer från olika sektorer: skola/kommunal förvaltning, den ideella sektorn och akademien. Mycket av det som händer i Modellskolan händer just som ett resultat av denna samverkan.

Naturskyddsföreningen har i Modellskolan bidragit med sitt nätverk av kontakter, med idéer om hur projektet skulle kunna genomföras och som sakkunnig fört in kunskap om HU och LHU i skolan från forskningen och från externa aktörer – t ex Miljöförvaltningen, Malmö Museer, Naturskolan och lokala, ideella föreningar. Projektledarens roll har bland annat varit att föra in nytänkande och att kanalisera externa resurser till konkreta undervisningsprojekt. För lärarna har det inneburit att det öppnats dörrar för att kunna dra igång projekt kring LHU - Modellskolan med Naturskyddsföreningen ger möjlighet för lärarna att få stöd för sina ideer eftersom de då prioriteras av ledningen och det finns resurser och kontakter att tillgå.

Naturskyddsföreningens projektledare har genomfört lärandeaktiviteter för både ledning, lärare och elever. Mötet med externa parter har gett skolan anledning att reflektera över sin egen verksamhet. Exempelvis ledde studiebesök på Globala Gymnasiet¹² till att skolan fick igång processer för kollegialt lärande och insåg behovet av omvärldsanalys och externa kontakter för att få in nya kunskaper. Under studiebesöken fanns möjlighet till gemensam reflektion. Viktigt var också sammansättningen av personer med olika kompetenser i mötena.

Samverkan mellan skola och externa aktörer är centralt i en organisation för LHU. Anna Mogren (2014, 2015) har i sin forskning om implementering av LHU kommit fram till att om skolan ska fungera som en som aktör i samhällsutvecklingen innebär det att närsamhället använder sig av skolan, inte bara att skolan använder sig av närsamhället. Lokalsamhället är en arena för lärande för elever och

¹² Globala gymnasiet arbetar med HU och LHU med fokus på globala frågor.

samhället lär sig från skolan. Malmö latinskola har via Modellskolan fått igång ett samarbete med många olika aktörer i lokalsamhället genom konkreta LHU-projekt. Kontakterna har skapats tack vare Modellskolans projektledare och enstaka lärare. Det finns därmed ingen tydlig struktur eller process på skolan för att hantera samarbetsrelationer med externa aktörer. Hur får lärare i allmänhet kontakt med de samarbetspartners som redan finns? Och vilka vägar finns för samarbetspartners att komma in i skolan?

I VINNOVA-projektet undersökte jag behovet hos skolans samarbetspartners av strukturer för kunskapsdelning med skolan. Centrala frågor som samarbetspartners tog upp var: Vem ska jag vända mig till? Hur känt är samarbetsprojektet på skolan? Vilka andra projekt finns? Hur har det gått för dem? De ser också att en digital och analog struktur för kunskapsdelning kan fungera som en sorts kontaktförmedling mellan ”verklighet” och skola för att kommunicera

kring verkliga utmaningar, samt som ett sätt att ”dela information om projekt som lärare kan vara intresserade av att delta i med sina klasser” och att ”se resultat av elevernas arbete med hållbarhetsutmaningar i staden”. Synliggörandet av elevernas resultat har möjliggjorts genom skolans externa publiceringskanal ”Magasin Latin” där främst elever delar med sig av sina erfarenheter och genom en elevutställning som görs i slutet av läsåret.

Samverkan med Malmö högskola sker främst genom en forskningscirkel om LHU med lärare. Denna tittar vi närmare på i nästa kapitel.

Samverkan mellan skola och externa aktörer är centralt i en organisation för LHU

3.2 FORSKNINGSCIRKLAR

Under läsåret har en forskningscirkel kring LHU kommit igång. En viktig del i Malmö högskolas åtagande för samarbetet i Modellskolan är att erbjuda forskningscirkel. Syftet med forskningscirkelarna är att bidra till kompetensutveckling och ny kunskap kring LHU. En forskningscirkel innebär att en mindre grupp av lärare tillsammans med en forskarutbildad cirkelledare undersöker några frågeställningar

som lärarna valt med utgångspunkt i forskning på området. De deltagande lärarna arbetar med egna utvecklingsprojekt som tolkas och diskuteras vid träffar i forskningscirkeln. Målet är att deltagarna ska producera en gemensam produkt, t ex en rapport eller en utställning, som används för spridning till kollegor och andra intresserade. Förändringsteorin för den aktuella forskningscirkeln på Malmö latinskola ser ut som följer:

Vad gör vi nu? (år 2)	Effekter (efter 3 år–vid projektets slut)	Effekter (efter fem år)
<p>April 2015: 6 Forskningscirkelträffar har genomförts. 7 lärare deltar och 4 projekt är igång: Inriktning mot genteknik, konst i staden, MR, mat.</p> <p>Diskussion har förts om vad LHU är, om ämnesintegration och handlingskompetens.</p>	<p>Produkt: konferens där MAHs lärare också bjuds in. Plus en skriftlig produkt. Ev. dela genom sites, skolans plattform för delning.</p> <p>Lärande om LHU hos deltagande lärare – lärarna blir reflekterande praktiker</p>	<p>Lärande om LHU i organisationen – förändrade arbetssätt för LHU som är forskningsbaserade?</p> <p>Kunskap om HU hos eleverna? En ny praktik påverkar elevers lärande – vad händer i klassrummen? Vilka frågor tas upp?</p> <p>Lärande om LHU på högskolan, genom kopplingar till pågående utbildningar och forskningsprojekt, utbyte av lärare och studenter. Lärarutbildningen har en tydlig integrering av LHU</p>
<p>Mekanism: Deltagande lärare lär sig om LHU genom att beforska och reflektera kring sin egen praktik och genom möten med forskare och med lärare med olika ämnesbakgrund. Detta ska i sin tur ge avtryck på lärarnas arbetssätt "i klassrummen" och elevernas lärande om HU. Lärare och forskningscirkelledare är nyckelpersoner som sprider kunskaper om LHU i sina organisationer.</p>		

Specificerade utvärderingsfrågor för forskningscirkeln är:

- Bidrar forskningscirkelarna till utvecklingen av LHU för lärarna och på skolan?
- Bidrar forskningscirkelarna till utvecklingen/ integrationen av kunskap om LHU på högskolan?
- På vilket sätt sker denna samverkan? Vad fungerar för vem och under vilka omständigheter?

Utvärderingen genomfördes som en muntlig halvtidsutvärdering vid ledningsgruppsmöte där cirkelledarna, högskolans projektledare och Naturskyddsföreningens projektledare var med. Utvärderingen visar att:

- Lärarna är väldigt engagerade men det finns strukturella hinder som gör det svårt att arbeta vidare, framförallt uppges schemat vara ett hinder. Lärarna verkar dock ha förmågan att ”strunta i hindren” och genomföra sina projekt ändå. Skolan har arbetat mycket med att förbättra schemalagningen och att skapa schemalagd tid för lagmöten. Schemalagningen har blivit bättre, men den är inte optimal. Skolan behöver arbeta vidare med strukturen av arbetslagen men situationen är komplex. Utvecklingen av schemat behöver göras i nära samarbete mellan schemaläggare och lärare om det ska fungera.
- Cirkelledarna tycker att de skulle ha haft en djupare introduktion till LHU i forskningscirkeln för att få en gemensam kunskapsnivå från början. LHU är ett ”hal-kigt” begrepp och deltagarna hade inte så bra insyn som cirkelledarna förväntade sig.

- Cirkelledarnas roll är att bromsa för att lärarna ska få tid att reflektera. Lärarna är duktiga och erfarna – men ibland kommer de till en punkt då de måste titta på det de gör med nya ögon. Kan jag göra det på något annat sätt? Finns det problem med det här sättet att arbeta? Finns konsekvenser som vi inte är medvetna om? Tid för reflektion uppfattas av lärarna som väldigt värdefullt. Läraryrket är inte ett yrke som går per automatik utan reflektion över egna pedagogiska strategier behövs. Forskningscirkeln synliggör att lärare är reflekterande praktiker men att de måste få tid att sätta ord på sina reflektioner.

- Det är en fördel att vara två cirkelledare när lärdomarna ska återföras till högskolan. Samtidigt ger två cirkelledare möjlighet att bryta med bilden av den allvetande forskaren. Att cirkelledarna kommer från olika håll inom högskolan gynnar både projektet och spridningen av lärdomarna.

- Cirkelledarna upplever forskningscirkelarna som en satellit och inte som en del av Modellscoleprojektet. Å ena sidan behöver de få veta mer om Modellskolan och ”känna kraften att det händer något”. Å andra sidan har Modellskolan inte haft tillgång till information och dokumentationen kring forskningscirkelarna i skolans system Google Drive. Cirkelledarna uppger att de haft en del praktiska problem med att ta sig in i skolans system – både när det gäller att boka lokaler, hitta kontakter och dela information.

3.3 HUR ARBETAR LÄRARNÄ MED LHU OCH HUR PÅVERKAR DET ELEVERNA?

Den viktigaste effekten av Modellskolan är att eleverna utvecklar handlingskompetens att agera för en hållbar utveckling. Hur är det tänkt att detta ske och hur sker det? Förändringsteorin ser ut som följer:

Vad gör vi nu? (år 2)	Effekter (efter 3 år – vid projektets slut)	Effekter (efter fem år)
Arbetsätt för LHU testas i olika undervisningsprojekt.	Alla arbetar lika naturligt med ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet Elever har ett eller flera arbetsätt och förståelse för hållbar utveckling	Tidigare elever är förändringsagenter, är självklart handlingskompetenta, har självförtroende i och driver förändringsarbete.
<p>Mekanism: I undervisningen används olika pedagogiska strategier och metoder som bidrar till att eleverna får kunskap om hållbar utveckling och redskap att ta ställning och själv arbeta för förändring. Metoderna bygger på ämnesintegration, lärarsamarbete, samarbete med externa parter och samhällsrelevanta frågeställningar, allt med fokus på att utveckla elevers sociala och entreprenöriella förmågor, samtidigt som kursmålen uppfylls.</p>		

Ett förväntat resultat av Modellskolan är att alla lärare arbetar lika naturligt med ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet. Den sociala hållbarheten har haft starkast fokus i de undervisningsprojekt som genomförts under år 2. De projekt som sker i samarbete med Naturskyddsföreningen har mest handlat om ekologisk hållbarhet, men med en koppling till de övriga hållbarhetsaspekterna. Den ekonomiska hållbarheten upplevs fortfarande som svårast att

arbeta med. Men det finns projekt som handlar om att integrera alla tre hållbarhetsaspekter. Hur lärarna arbetar med LHU är beroende av deras ämne – naturvetenskapslärarna bedöms ha kommit längre eftersom det i deras ämnen varit enklare att lyfta in det ekologiska hållbarhetsperspektivet medan ämnen inom teater och media har haft större fokus på social hållbarhet. För vissa ämnen är det svårare än andra – t ex matematik och musik.

3.3.1 Förändringsteori för lärarnas arbetssätt

Ledningens uppföljning via medarbetarsamtalen visar att lärarnas medvetandegrad kring skolans fokus på LHU har höjts. Men lärarnas uppfattning av vad LHU är ser olika ut. Inte alla vet vad LHU är och vad det innebär. För att få insyn i hur lärarna faktiskt arbetar med LHU har jag genomfört en workshop där de fick arbeta fram en enkel gemensam förändringsteori över sitt arbetssätt:

Insatser/processer	Resultat
<ul style="list-style-type: none"> - Autentiska uppgifter: produktionen är styrd fast med tillit till processen - "Playing to learn" framför "learning to play" - Formativ bedömning av externa aktörer - Elev-styrd lärandeprocess - Samarbete mellan elever som är olika mot gemensamt mål integration - Parallella arbetssätt, processorienterad samarbetsprocess som bygger på samsyn mellan lärare 	<p>Elever:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sociala färdigheter såsom empati och samarbetsförmåga - Global kompetens - Handlingkompetens, förmåga till ställningstagande - "Resilience" (förmåga att möta utmaningar och anpassa sig till förändring) - Självständighet, integritet, mod - Allmängiltig, inte bara skolgiltig kunskap
<p>Stödande och hindrande faktorer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fungerande arbetslag och samarbete med kollegor - Tid och fokus eftersom arbetssättet är energikrävande. - Mer flexibilitet och utrymme i schema och tjänstefördelning som möjliggör möten för ämnesintegrerande samarbete mellan lärare - Skolans styrdokument både stödjer och hindrar – ämnesintegration försvåras av de andra kunskapsmålen i ämnena. 	

Utvecklingsinriktad lärande
– kollegialt lärande och delakultur

Kan vi utifrån detta säga något om vad som är LHU på Malmö latinskola?

Det pedagogiska arbetssättet påminner mycket om pedagogiska modeller för entreprenöriellt lärande som har inriktning mot att skapa entreprenöriella individer som kan bidra till att lösa svåra samhällsutmaningar (Martin Lackeus, 2013). I fokus står utvecklingen av studenternas icke-kognitiva kompetenser och förmågor såsom emotionell, praktisk och social kompetens – inte att uppnå konkreta kurs- och ämnesmål. Kompetenser och förmågor utvecklas genom en entreprenöriell och samarbetsinriktad lärande- och utvecklingsprocess under ledning av läraren och i samverkan med omvärlden i projektform kring autentiska problem och utmaningar.

Elevernas lärandeprocess inriktar sig på att uppnå de förmågor som eleverna måste kunna i varje ämne. Lärare samarbetar i planeringen av ämnesintegrerade projekt genom att identifiera gemensamma ”ledtrådar” för de ämnen som ingår. Därmed bidrar varje undervisningsprojekt om LHU också till att uppfylla de långsiktiga målen kring hållbar utveckling som finns beskrivna i läroplanens kapitel 1 om skolans värdegrund och som gång på gång lyfts fram som styrande för Modellskolan.

Martin Lackeus (2013) skriver vidare att det entreprenöriella arbetssättet delvis kan hamna på kollisionkurs med rådande samhällstrend mot mer centralt fastställt innehåll i undervisningen, nationella prov och kvantitativ utvärdering av lärandemål. Denna problematik återfinns i lärarnas reflektioner. Men det finns redan skolor som har hittat en lösning – som skolans rektor Maria Jarlsdotter resonerar: ”Globala gymnasiet har varit väldigt tydliga med vilka kunskapskrav som ingår i de ämnesövergripande temana. Det ser ut som det gör, så vi måste bara hitta en bra balans.”

3.3.2 Ett förändrat arbetssätt?

En förändrad lärarroll är en central aspekt i förändringen mot ett pedagogiskt arbetssätt för LHU. Lärarrollen – eller rollerna – som finns på dagens Malmö latinskola sammanfattas i de tre personans (se fotnot sid 9). När de tre personans presenterades i en fokusgrupp med lärare kommenterades att vissa personans är mer önskvärda på skolan än andra: t ex ”den nyfikna” Tina som arbetar processororienterat och kreativt i teams, kontra ”ämnesläraren” Liv som har en mer traditionell syn. Ledningens kommentar har varit att alla personans, alltså lärartyper, behövs. Rektor Maria Jarlsdotter har i olika sammanhang sagt att både ämnesorienterat såväl som ämnesintegrerat arbete är viktigt i utvecklingen av det pedagogiska arbetssättet. Och arbetet på skolan sker fortfarande i både ämnes- och arbetslag.

Men är det verkligen så att alla lärartyper behövs lika mycket på en skola som vill utveckla ett nytt arbetssätt för LHU som innebär en ny syn på lärarrollen, på pedagogik, lärarens lärande osv. ? Sandberg (2000) argumenterar för, att utgångspunkten för medarbetarens kompetensutveckling bör vara deras syn på sitt arbete snarare än särskilda kunskaper och färdigheter (”attributes”). I en studie om mänsklig kompetens i arbetet visar Sandberg att det är medarbetarnas uppfattning av sitt arbete som är avgörande för hur de kan förändra sitt arbetssätt och inte utförandet av arbetet i sig. De tre personans kan därför användas i en gemensam diskussion om lärares olika uppfattningar av lärarrollen och av det pedagogiska arbetet och som utgångspunkt för vidare kompetensutveckling kring LHU. Lärarna har både under år 1 och 2 efterfrågat tid och möjlighet att i sina arbetslag själv arbeta fram ett arbetssätt, genom att t ex utveckla egna projektidéer om LHU.

3.3.3 Hur har eleverna påverkats?

För att få insyn i hur Modellskolan och de nya pedagogiska arbetssätt har landat hos elever har utvärderingen även omfattat en fokusgrupp och intervjuer med några av de elever (årskurs 2) som medverkade i utvärderingen år 1. Det ska tilläggas att de elever som valt att delta i utvärderingen år 2 är elever som är medvetna och intresserade av att påverka.

Hur har Modellskolan påverkat eleverna?

Möten har varit avgörande för elevernas lärande kring hållbar utveckling – möten med människor med andra erfarenheter, kompetenser och kunskaper. I projektet ”Uppdrag Malmö”¹³ genom mötet med en språkintruktionsklass. I ”Innoconference”¹⁴ genom mötet med Malmö högskola. På Conference of Youth i Waszawa¹⁵ genom möten med folk från andra länder. I ”Visionörerna”¹⁶ genom mötet med Miljöförvaltningen. I mötena med externa parter får eleverna feedback och frågor från professionella inom andra branscher, de bygger nätverk och de känner sig som en del i samhället:

- *Visionörerna och när vi åkte till mässan (Innocarneval) är något som jag kommer minnas. Vi vann priset och fick ta emot det och blev fotograferade. Det påverkade mig, jag kommer alltid minnas det. Det har jag berättat för flera. Vi fick lära oss mycket.*

Att åka iväg till platser utanför skolan är också avgörande – för att man lär sig genom upplevelser:

- *Vi kan inte bara läsa in allt. Vi behöver åka ut till platser – resa miljövänligt någonstans.*
- *Att ha upplevelsen gör det lättare att minnas.*

Deltagande i riktiga påverkansprocesser (t ex Naturskyddsföreningens Rikskonferens¹⁷, Conference of Youth i Waszawa) ger insyn i hur man reellt kan påverka samhället på olika sätt, genom ideellt engagemang och politiska processer. Det ger eleverna hopp och är ögonöppnande.

Elever som har deltagit i undervisning där de själva arbetat med idéer och genomförande av förändringar (Visionörerna, Odlå i Staden¹⁸) är medvetna om och arbetar för att ändra sin egen och närstående personers livsstil.

Eleverna ser sig själv som förändringsagenter – de vill ta ansvar för miljön och för att påverka sin omgivning även om de ibland bemöts med skepsis:

- *Om man växer upp i ett sammanhang där man inte värnar om miljön så bryr man sig inte om miljön. Men om man växer upp bland människor som bryr sig om miljön så växer det engagemanget.*

¹³ Se utvärderingsrapport år 1 samt <http://sea-u2.se/wordpress/uppdrag-malmo/>

¹⁴ Se <http://mah.se/Nyheter/Kalender/Hallbarhet---InnoConference/>

¹⁵ Se <http://www.wakeupcall.se/?p=1890&lang=sv>

¹⁶ Se utvärderingsrapport år 1 och <http://modellskolan.malmlatin.se/haallbarhet/projektsida-test>

¹⁷ Se <http://www.naturskyddsforeningen.se/framtidenskola-intervjuer>

¹⁸ <http://www.odlaistan.nu/modellskolan-nya-latin/>

Hur har din familj reagerat?

- Först tog de det som ett skämt. Men jag har fortsatt säga alla de saker som jag lärt mig, och nu har de börjat ändra sig.

Medvetenhet och kunskaper om personliga ställningstaganden och livsstilsförändringars betydelse räcker dock inte. Eleverna vill lära sig mer om hur de kan granska och bemöta argumentationen i klimatdebatten och vad som görs på det politiska planet för att förändra samhället (t.ex. FN - Agenda 21) och den naturvetenskapliga sakkunskapen bakom:

- Jag vill veta vad vi gör och varför vi gör det.
- Jag vill veta mer om naturvetenskapen bakom, inte propaganda från olika håll. Jag behöver veta varför och hur saker fungerar.

Eleverna har också idéer och tankar kring hur de ser att Modellskolans kan utvecklas:

Hur skulle ni vilja känna i vardagen att Malmö latinskola är en Modellskola?

- Alla program borde kanske ha en extra kurs om hållbar utveckling där alla elever arbetar tillsammans. Då blir det mer samarbete mellan eleverna.
- Vi hade också kunnat gå ut till andra skolor och berätta om vår skola, våra idéer.
- Vara lite framåttänkande och experimentera med olika arbetssätt. Skolsystemet är ganska föråldrat, där vi sitter och läser hela dagen och löser mattetal på stenciler. Vi utnyttjar inte hela vår potential. Det är katederundervisning vid de vanliga lektionerna.
- Olika människor lär sig på olika sätt. Vi behöver använda de digitala systemen bättre. Potentialen finns där, men den utnyttjas inte. Experimentera mer med flexibilitet. Och sen fråga en lärare om man behöver veta mer.
- I min klass har vi inte arbetat med HU (sedan projektet Uppdrag Malmö år 1). Vi har inte gjort något specifikt. Jag har inte lagt märke till det i min undervisning. (...) Tycker

det är viktigt att baka in HU i alla ämnen på skolan. Det ska inte fungera som specialprojekt på sikt. Men för många i min klass var projektet viktigt för att få intresse för och insyn i HU.

Vad kan du/elever göra för att förändra/förbättra arbetet med LHU på skolan?

- Som elever är vi inte medvetna om att vi skulle kunna påverka frågorna kring HU. Vi skulle kunna ge tips till lärarna och ledningen – men jag har inte provat så jag vet inte hur det skulle kunna fungera.
- Jag skulle gärna vilja påverka mer fast jag vet inte hur. Vi elever sitter i en förminskad position. Men det är viktigt att man kan visa unga människor att man kan förändra saker. Skolan skulle gå ut och visa att vi kan påverka – just nu är det inte så mycket kommunikation som man skulle vilja. De skulle kunna efterfråga våra synpunkter, visa intresse för vad eleverna tycker.
- Ofta är eleverna knäpptysta när någon frågar efter deras synpunkter. Det blir ingen bra dynamik.
- Det är bra att prata i mindre grupp. (...) Vi kan starta ett utskott under elevkåren, där kan vi fortsätta och prata så här¹⁹. Och bli vidareförmedlade genom elevkåren.

Elevdelaktighet brukar karakteriseras som ett central kriterium för skolor som arbetar med LHU (t ex Mogren, 2014, 2015). Det finns flera tecken på att elevdelaktigheten kan förbättras. Enligt ledningen är eleverna delaktiga genom undervisningen men det finns ingen formaliserad process i organisationen där eleverna finns med. Elevernas delaktighet i undervisningen blir då beroende av hur läraren arbetar med att delaktiggöra dem. Den externa granskningen som genomfördes av Qualis hösten 2014 visar också att skolan behöver utveckla formella vägar för ett reellt elevinflytande över skolans planeringsprocesser på olika nivåer. Däremot konstaterades det i skolans kvalitetsdialog med förvaltning och politiker våren 2015 att elevernas delaktighet är god.

¹⁹ Dvs. som i utvärderingens fokusgrupp där de tyckte de fick diskutera frågor kring lärande och hållbar utveckling

"Först tog de det som ett skämt. Men jag har fortsatt säga alla de saker som jag lärt mig, och nu har de börjat ändra sig."

4 Frågor framåt

Modellskolan är en lärandeprocess kring hur skolutvecklingsarbete för implementering av LHU i hela skolans verksamhet kan fungera – både när det gäller organisatoriska strukturer och processer och när det gäller det pedagogiska arbetet. Det är en lärandeprocess inte bara för elever och lärare utan också för skolläda, förvaltning och samverkansparter. Det är ett år kvar av projektet men påbörjade processer kommer att fortsätta även efter projektets slut. En full implementering eller integrering av LHU i hela verksamheten tar längre tid än Modellskolans tre år. I implementeringslitteraturen talar man om institutionalisering när ett arbetssätt har blivit ”för givet tagit” i en organisation. LHU som ett ”för givet tagit” arbetssätt kanske först finns om 5-10 år. Det viktiga blir då att vid modellskoleprojektets slut ha en organisation och ett arbetssätt för skolutveckling som kan fortsätta ett långsiktigt utvecklingsarbete så att LHU blir ”för givet tagit”.

Världsmiljödagen 5 juni 2015. Eleven Fanny Holmberg modererar samtal om lärande för hållbar utveckling mellan Maria Jarlsdotter, rektor Malmö latinskola (till vänster), Carina Svensson (S), miljönämndens ordförande, och Svante Axelsson, Generalsekreterare Naturskyddsföreningen.

Mycket har gjorts inom ramen för Modellskolan på Malmö latinskola. Jag har som utvärderare/följeforskare inte kunnat följa allt som händer på skolan men tycker ändå att jag har underlag för att kunna konstatera att processer för att införa LHU är på gång på alla nivåer. Frågorna som ställdes inför uppstart av utvärderingen år 1: Är vi på rätt väg? Vad blir det av det? Arbetar vi på rätt sätt? Får vi ut det vi har tänkt oss? kan besvaras med ett försiktigt JA – men det finns mycket kvar att göra och fundera kring om Modellskolan ska kunna nå i mål. En central frågeställning inför år 3 är:

Hur kan Malmö latinskola arbeta långsiktigt med Modellskolan efter år 3 när Naturskyddsföreningens engagemang slutar? Hur bygger man en långsiktigt hållbar skolutveckling för LHU? Det handlar inte bara om lärande för hållbar utveckling utan också om hållbar utveckling för lärande.

Som input i den pågående lärandeprocess kring skolutvecklingen sammanfattas här några viktiga frågor att arbeta vidare med. Frågorna diskuterades vid analysseminariet i juni 2015 som avslutade utvärderingsarbetet av Modellskolan år 2:

Hur kan skolan skapa strukturer och processer som stödjer skolutveckling av LHU som ett innovativt arbetssätt där lärarna tillsammans kan utveckla och testa sina ideer? Hur kan arbetet med Modellskolan tydliggöras genom exempelvis ett starkare fokus på mål, feedback och uppföljning? Hur kan skolan arbeta med att utveckla och samla kunskap och kompetenser på ett mer systematiskt sätt?

Det finns en medvetenhet om att skolan nu måste gå in i en fas av mer styrning, strukturering och systematik – dock utan att sätta flexibiliteten och föränderligheten åt sidan. Hur går man över till nästa fas – från öppna innovationsprocesser till mer strukturerad projektorganisering? Hur planerar man för flexibilitet i utvecklingsarbetet? Diskursen på skolan ligger inom ramen för det man skulle kunna kalla ”det relationella paradigmet” som motsättning eller alternativ till New Public Management paradigmet. Att sätta strukturer och skapa styrning handlar därför om att skapa flexibla processer där medarbetarna ser sin roll och där ledningen förtydligar riktningen framåt, planerar in återkommande och strukturerade samtal för uppföljning och där tid och mötesplatser för att bygga tillitsfulla och trygga relationer frigörs. Det beskrivs som en bedrift att det faktiskt finns ett ständigt pågående didaktiskt samtal på skolan om LHU. Men också att skolan vill mycket och att det finns många andra projekt och frågor på agendan så att någon slags hierarki och styrning bland projekt måste finnas.

Hur kommer skolan fram till en ”modell” – ett pedagogiskt arbetssätt för LHU?

Det finns på liknande sätt en spänning i diskussionen på skolan om behovet att hålla definitionen av LHU öppen och samtidigt börja definiera vad LHU på Malmö latinskola är utifrån de erfarenheter som gjorts. Istället för att definiera

om och om igen så kan man berätta exempel på hur man har gjort. Det talas mycket om att benämna och skapa ett gemensamt språk för LHU på skolan. Definieringsprocessen kan göras genom att synliggöra berättelserna om allt som gjorts på skolan – där allas historier tillsammans utgör definitionen. I den definitionen – eller berättelsen – är det viktigt att skolan får med alla tre dimensionerna av hållbar utveckling där den ekonomiska delen idag till stor del saknas.

Det ifrågasätts om skolan verkligen ska kalla sig modellskola – för det kommer inte att finnas en utan många olika modeller. Alltså intar skolan ett pluralistiskt och narrativt perspektiv där de många små berättelser ryms i en stor berättelse om ”Modellskolan”.

En viktig strategi för att komma fram till ett pedagogiskt arbetssätt för LHU är att fortsätta arbetet med att utveckla delakulturen på skolan, digitalt såväl som analogt – att ”synliggöra det vi gör, och hur vi har gjort det”. Viktiga insatser i detta arbete blir att skapa ett fysiskt ”Living Lab” för lärarna att få stöd att utveckla nya, innovativa sätt att samarbeta kring pedagogisk utveckling och att skapa tillfällen att formalisera det kollegiala lärandet. I delakulturen ingår att bli bättre på att lyfta fram misslyckanden och systematiskt lära från dem. Det kräver stor trygghet i relationerna lärare emellan och till skolledningen.

Hur kan ”modellen” – eller arbetssättet – spridas?

”Spridningsarbetet” - dvs. att inspirera och underlätta för andra skolor att arbeta med LHU – har påbörjats och intensifieras år 3. Det är framför allt Naturskyddsföreningen som arbetar med att sprida och påverka på nationell nivå. På kommunal nivå handlar ”spridningen” om att få in målen för LHU på den politiska agendan och få skolnämnderna att ta beslut att arbeta med LHU. En framgångsfaktor är att det tack vara Modellskolan nu finns ett formulerat åtagande för Arbetsmarknads-, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden att gymnasieområde 2 (som Malmö latinskola är en del av) ska se över möjligheten att utveckla lärande för hållbar utveckling inom förvaltningen.

En central fråga är hur erfarenheterna från Modellskolan kan ”paketeras” och vad externa aktörer (Skolverket, skolledare, lärare, forskare osv.) vill veta. Det finns en medvetenhet om att ”modellen” måste vara ”lagom mycket förebild” för andra skolor enligt devisen ”kan vi så kan alla”. Det finns också en vilja att kommunicera lärandet av processen snarare än resultaten. ”Det är viktigt att vara transparent, vi har arbetat hårt för att bli fantastiska.”

Är det viktigt att lyfta fram misslyckanden? Det är kanske viktigare att berätta om ”vad vi har stött på och hur vi har gjort” med fokus på berättelser som visar på en utveckling. Hur avgörs vad som är bra och vad som har lett till utveckling? Definitionsdiskussionen blir central och måste utgå från den pedagogiska praktik som har skapats. En diskussion om vad misslyckande innebär kan behövas – misslyckande i förhållande till vad? Hur definieras misslyckanden?

Hur kan elevdelaktigheten utvecklas?

En lösning som diskuteras är att skolan måste arbeta för att få eleverna att förstå att de arbetar med LHU eftersom de inte verkar veta att de faktiskt gör det. Det händer mycket kring LHU på skolan men frågan är i hur stor utsträckning eleverna uppmärksammar det. En strategi är att arbeta med att synliggöra genom att benämna, skapa symboler och berättelser för eleverna av det som görs på skolan, av eleverna. Skolan kan bli bättre på att synliggöra de aktiviteter som eleverna gör av egen kraft, och som gör att skolan kan visa på att de har utvecklat handlingskompetens.

Hur kan skolan organisera samarbetet med externa aktörer?

Det finns en medvetenhet om att det är viktigt att samla ihop och hitta ett sätt att hantera skolans samarbete med externa aktörer. Skolans koordinator ser det som en del i sin roll att arbeta mer intensivt med externa aktörer när Naturskyddsföreningen fasar ut. Det finns ett etablerat och välfungerande samarbete med Miljöförvaltningen som kan fungera som kontaktyta till andra externa samarbeten, både inom Miljöförvaltningen och till andra förvaltningar.

Hur kan Malmö högskola och Malmö latinskola fortsätta sitt samarbete?

Frågor och idéer är: Vad tar lärarna med sig från forskningscirklarna och använder i sin praktik? Kan cirklarna formas utifrån behov? Odontologiska Fakulteten som arbetar med problembaserat lärande vill följa Malmö latinskolas arbete. Samarbetet med högskolans nya medieverkstad som påbörjades i VINNOVA-projektet kan också utvecklas. Nya finansieringsmöjligheter för samarbete ska undersökas, t ex inom EUs fonder.

5 REFERENSER

Ask, Karen (2014). Modellskolan på Malmö Latin – lärande utvärdering år 1. *Ge oss kraft att förändra Pg.90 1009-2*. Naturskyddsföreningen.

Bason, Christian m.fl. (2009). *Sæt borgeren i spil: sådan involverer du borgere og virksomheder i offentlig innovation*. København: Gyldendal.

Bason, Christian (2007). *Velfærdsinnovation: ledelse af nytænkning i den offentlige sektor*. København: Børsen.

Breiting, Søren (2012). Powerpoint-presentation, 07-12-12.

Carstensen, Helle Vibeke (2012/2013). Effektmåling og evaluering af innovation i SKAT. *Økonomistyring Et Informatik*. 28. årgang nr. 5: s. 499-521. Ellström

Lackeus, Martin (2013). Entreprenöriellt lärande. Vad innebär det och vilken betydelse kan det ha? *Forskning i korthet* 2013:2, Kommunförbundet Skåne.

Mogren, Anna (2014). *Education for Sustainable Development implementation – a matter of school organization*. Uppsats, Karlstads universitet.

Mogren, Anna (2015). Föreläsning, Malmö latinskola 11-06-15

Pawson, R. & Tilley, N. (2011). *Realistic evaluation*. London: SAGE Publications Ltd.

Scherp, Hans-Åke (2013) filmad föreläsning, Malmö Latinskolans intranät.

Scherp, hemsida: <http://www.kau.se/pbs/begrepp-och-verktyg-inom-pbs-1>

Ellström, Per-Erik (2009). *Användning och nytta av utvärderingar: ett lärande perspektiv*. I *Lärande utvärdering genom följeforskning*, Svensson, Brulin, Jansson, Sjöberg (red.) Lund: Studentlitteratur.

Sandberg, Jörgen (2000). Understanding human competence at work: An Interpretative Approach. *The Academy of Management Journal*, Vol. 43, No. 1. (Feb 2000), pp. 9-25.

Svensson, Lennart & Brulin, Göran (2011). *Att äga, styra och utvärdera stora projekt*. Lund: Studentlitteratur.

Med stöd av PostkodLotteriet

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft
att förändra
Pg.90 1909-2

Naturskyddsföreningen. Box 4625, 11691
Stockholm. Tel 08-702 65 00. info@naturskyddsforeningen.se

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation med kraft att förändra. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, skapar lösningar samt påverkar politiker och myndigheter såväl nationellt som internationellt. Föreningen har ca 210 000 medlemmar och finns i lokalföreningar och länsförbund över hela landet.

Vi står bakom världens tuffaste miljömärkning
Bra Miljöval.

www.naturskyddsforeningen.se

Bra Miljöval